

civilizatori a însemnat o alunecare prea dureroasă către profan. Singurul element sacral în teatrul contemporan a rămas harul oamenilor care-l înfăptuiesc, dar ei ar putea acum, printr-un minim efort de resacralizare, să-și recâștige nevinovăția pierdută, să recupereze mijloacele, rosturile și temeurile originare ce au constatat în alcătuirea acelei scări pe care urci coborînd și cobori înălțându-te, într-o neostoită nevoie de Absolut. Teatrul sacramental ar fi cel care caută să refacă puritatea și elevația legăturii actor-spectator în modul fragilei și miraculoasei punți dintre preot și enoriași împărtășiți. Atenția și nevoia de participare a spectatorului vor modifica matca spirituală a reprezentății împingînd spațiul scenei către orizontul ei inițial: loc de invocare. Regizorul va veghea să mențină în structura finală a spectacolului numai acele momente care sînt nimbate de reușita devoțiunii față de universul de înțelesuri ale întregului. Lucrul cu actorul va fi fondat pe principiile unei comunicări creștin spirituale ce va încerca să debaraseze interpretul de inhibițiile și acumulările profane. Sinceritatea și generozitatea, alături de toleranță, dar și de disciplina cea mai severă vor alcătui fundamentele colaborării dintre actor și regizor. Cel din urmă are rolul unui eliberator, al unui exorcist ce se salvează salvînd actorul și spectatorul de materialismul profan ce închide porțile miracolului. Improvizația va avea de asemenea un rol hotărîtor, deoarece numai ea, în condițiile unui „hazard controlat”, poate deveni cale de revelare sacramentală. Un asemenea teatru se sprijină pe o mare bucurie, — senin înțeles al fundamentelor artistice: creatorul de frumos trebuie să învețe să devină un Anonim ce va avea însă orgoliul demnității sale de erou necunoscut. Artistul e bine să înțeleagă faptul că el este doar un instrument prin care suflă un vînt înmiresmat. Cu cît acest instrument este mai perfecționat prin pricepere și vocație, cu atît urechea profană pierde mai puțin din parfumul acelor veșnice Livezi unde Dante îngăduie înfiorat Luceafărul lui Eminescu. Astfel, improvizația sau întimplarea va scoate spontan la lumină, cele necesare spectacolului după care partenerii vor pleca în căutarea unui sens pînă la pulverizarea sa în amănunțimea și perfecțiunea demonstrației. Actor și regizor își fac propuneri pe care apoi le controlează prin gradul de utilitate față de Sensul întregului. Realizarea unui asemenea spectacol implică etapele unei inițieri. Se pornește de la un text valoros ce presupune bineînțeles o anume calitate a elemen-

tului conflictual dramatic imitînd într-un fel planul cosmic alcătuit pe scindarea împăcărilor, pe opoziție și dramă, singurele momente în care Lumina se poate desconta de întuneric. Regizorul colindă infinitul lucrării întîi singur, apoi cu din ce în ce mai mulți, spre a afla o ieșire dar și o mintuire personală. Actorul intrupează căutările tuturor, suferă toate nostalgiile și resimte cu emoție toate claustrările legate de sufocarea generată de lipsa aerului înțelegerii. Leșirea din Labirint este vătămătoare dar purificatoare căci ne apropie de moarte pe noi, ca meșteri, cu încă o vindecare. Miracolul nu se poate reitiera la infinit. Spectacolele vor avea o serie scurtă, meritînd a fi oprite ori distruse ori de cîte ori a sosit momentul periculos de ieșire din durată prin tehnică sau înghețare. Aceste spectacole vor ținti către statutul unor epifanii față de care apropierea publicului va fi făcută cu oarecare precauție. Rostul criticii teatrale va fi acela de a facilita această apropiere, căci demersul fundamental al criticului în fața unei opere de artă este să inițieze nu să explice și să judece miracolul cum încă se mai întîmplă la noi și aiurea. Teatrul sacramental este un teatru deschis dezbaterii, provocator și primitiv ori intens simbolic, dar întotdeauna simplu, adresîndu-se nu elitei, ci mulțimii celei mai diverse adunată însă sub o singură smerenie: asistă la un moment de nostalgie sacramentală, nu la o clipă de desțindere efemeră.

Cred cu tărie că aceste experiențe teatrale se pot întemeia pe actualul pămînt românesc ce biserica îl numește deja atît de dulce: „Grădina Maicii Domnului”. Acum puțin timp, într-o noapte la Mănaștirea Plumbuita, un tînăr călugăr mi-a înmînat un manuscris spunîndu-mi după cîteva ore de conversație aprinsă: „Ți-l dau pentru că mi-ai vorbit despre acest text fără să-l fi citit!” Era profeția lui Sundar Singh, făcută acum mai bine de trei decenii, despre devenirea României ca „țară sfîntă”, loc de întîlnire și împăcare a tuturor credințelor și naționalităților.

DOMINIC DEMBINSKI

25 martie 1990, Buna vestire

COUPE

Un tren pentru UNITER

Televiziunea ne-a oferit, într-o binevenită reluare, un mai vechi medalion dedicat actriței Clody Bertola. După ce valul nostalgiei s-a retras, lăsînd să se sedimenteze în noi imaginile — tulburătoare vibrație a dialogului dintre protagonista și Liviu Ciulei, secvențe în care învia superb tinerețea unora dintre partenerii ei, deveniți între timp „monștri sacri” — am încercat să regîndesc filmul din perspectiva unei generații care n-a văzut acele mari spectacole (Cum va place, Sfînta Ioana. Un tramvai numit dorință) și n-a cunoscut arta acestei actrițe. Presupun că întîlnirea cu un mod de a face teatru care (din păcate) nu se mai practica azi pe nici o scenă românească va fi constituit pentru mulți dintre ei o revelație, în ce privește capacitatea, practic înfînită, a actorului de a-și cizela creația. Într-adevăr, o interpretare emanînd dintr-o extraordinară tensiune launtrică, exprimată, paradoxal, ca o „stare de grație”, rafinamentul unor înfîntesimale variațiuni de nuanță, particularități de ton, de gest, alcătuit un stil de joc diafan ca o aripă de fluture, fac din acest document extras din filmoteca Televiziunii un argument în favoarea genului. Asemenea documente există însă doar cîteva, prea puține, realizate cam cu două decenii în urmă, cînd lucrul acesta era (încă) posibil, și păstrate datorită unor redactori care, în poșta împrejurarilor potrivnice culturii (alte valoroase filme au fost șterse, pentru a se recupera pelicula!), aveau conștiința profesiei lor.

Un tren, trenul timpului care zboară, va trebui deci luat din mers, pentru că momentele de artă datorate stelelor care strălucesc acum pe firmamentul scenei să nu alunece și ele în uitare, cum s-a întîmplat ireparabil din păcate, cu majoritatea creațiilor importante din ultimii ani. În eventualitatea că se va mobiliza din nou în acest nobil scop, e totuși puțin probabil că Televiziunea, singură, va izbuti să cuprîndă tot ceea ce merită să fie fixat. Poate că inițiativa coordonatoare ar reveni de drept proaspăt înființatului compartiment de documentare la UNITER, cu concursul Uniunii Cineaștilor și al facultăților de regie teatru și regie film ale IATC; astfel de medalioane, luate dintr-o perspectivă creatoare originală și modernă, ar putea deveni teme de concurs, scurt-metraje de debut sau de examen contribuind la întemeierea unui fond de (s-o numim astfel) „cinematoteca teatrală”, adevărată memorie vie a teatrului românesc. □ I.P.

